

М. Байдацька,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
M. Baidatska,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS BY MEANS OF THEATER ART

Анотація. У статті презентована важливість проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів на сучасному етапі модернізації суспільства. Здійснено дефінітивний аналіз поняття «творчі здібності», визначено та проілюстровано театральне мистецтво як ефективний засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Запропоновано різні види театрів, які можна організувати у початковій школі.

Abstract. The article presents the importance of the problem of developing the creative abilities of junior schoolchildren at the present stage of modernization of society. The definitive analysis of the concept of "creative abilities" is carried out, theatrical art is defined and illustrated as an effective means of development of creative abilities of junior schoolchildren. There are different types of theaters that can be organized in primary school.

Ключові слова: творчі здібності, учні початкових класів, театральне мистецтво.

Key words: creative abilities, primary school pupils, theatrical art.

На сучасному етапі розбудови нашої держави все більше уваги звертається на розвиток творчих здібностей молодших школярів, адже вести суспільство до прогресу можуть особистості з гуманними, продуктивними, оригінальними поглядами на життя, саме тому сьогодні особливо гостро актуалізуються питання пошуку перспективних підходів до розв'язання проблем гуманізації освітнього процесу, насичення його новими формами та методами, стимулювання пізнавальної активності учнів, накопиченню досвіду творчої діяльності. Важлива роль у процесі розвитку творчих здібностей молодших школярів належить театральному мистецтві. Воно стимулює формування цілісної та, водночас, образної картини світу, сприяє творчому сприйманню навколишнього середовища, дозволяє проявляти себе у різних, цікавих, а головне креативних ситуаціях, ламати шаблони та стереотипи, вдосконалювати свої можливості.

Цій темі особливу увагу приділили багато педагогів, психологів, філософів, письменників та науковців таких як Н. Кічук, С. Сисоєва, К. Хоруженко, С. Уфімцева. Використання театралізованої діяльності, як засобу розвитку творчих здібностей дітей, досліджували І. Барановська, О. Деркач, Н. Муляр, Н. Сорокіна, Л. Стрелкова, О. Олійник, Л. Макаренко, Н. Луцак. Важливого значення для постановок у початковій школі займає досвід корифеїв театального мистецтва таких як К. Станіславського, В. Немировича, Л. Курбаса, П. Саксаганського, Г. Юри та інших. Питання розвитку творчих здібностей учнів висвітлено у Конституції України, яка гарантує вільний та всебічний розвиток кожної особистості, Законі «Про освіту», де передбачено розкриття творчого потенціалу учнів, Концепції Нової української школи, яка визнає кожну дитину талановитою та спрямовує навчання на розвиток її здібностей.

У дослідженнях О. Музики визначено, що творчість є історично еволюційною формою забезпечення активної світоглядної позиції людей, вона реалізується через різні види діяльності та стимулює розвиток кожної особистості. Творчість синхронно з'єднує та репрезентує історичний розвиток суспільства через стійкий зв'язок поколінь, невпинно розширює панорамність мислення

та, відповідно, можливості кожної особистості. Вона є рушійною силою людського саморозвитку, самоосвіти та самовдосконалення [4, с.113]. Поняття «творчість» тісно переплетене із поняттям «здібності», яке в Українському педагогічному словнику трактується як «стійкі індивідуально психічні властивості особистості, що виступають внутрішнім стимулом до успішного виконання певних видів діяльності (набуття знань, умінь і навичок; використання їх у праці)» [2, с. 33]. У процесі будь-якої діяльності важливим залишається поєднання загальних та спеціальних здібностей особистості, які вона може швидко раціонально та без зусиль використовувати у повсякденних справах.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив констатувати факт, що немає єдиного визначеного тлумачення поняття «здібності», проте існують різноманітні варіанти його трактувань, як-от:

- психічні властивості, які визначають поведінку індивіда та є запорукою його продуктивної життєдіяльності. Здібності – це утворення певних структур головного мозку людини, які фіксують її діяльність шляхом конструювання особистісних моделей та умов (Т. Равлюк) [7, с. 112];

- спроможність ефективно та результативно діяти в будь-якій сфері людського життя (С. Сисоєва) [8, с.23];

- індивідуально-психологічні якості, які обумовлюють успішне виконання особистістю певних дій [12, с. 123].

Значним стимулом розвитку дитячої творчості В.Сухомлинський вважав поезію, саме тому він прагнув, щоб діти відчували мелодію слова, пройнялися його змістом, зрозуміли різноманіття та відтінки, яке передає кожне слово та яким зачаровує. У своїй педагогічній діяльності В. Сухомлинський практикував уроки під відкритим небом, на яких складав разом з дітьми казки, читав поетичні твори, мріяв. Споглядаючи красу навколишньої природи, вслухаючись у поетичні рядки, учні фантазували, уявляли, розвивали свої творчі здібності.

Значним вектором у спадщині В. Сухомлинського була робота із казкою, постановка шкільних театрів казок. Педагог сміливо називав казку джерелом творчості, засобом розвитку особистості, яка робить дитинство яскравішим та колоритнішим, наповнює різнобарвною палітрою емоцій та переживань [9, с. 56]. Важливо, що діти не просто читали та насолоджувалися казками, а прагнули створювати власні, доводив у своїх роботах В. Сухомлинський. Робота над казкою має бути цікавою та насиченою, емоційно захоплюючою. Завершуватися вона має яскраво організацією театральної постановки чи проведенням свята казки. У своїй педагогічній діяльності В. Сухомлинський пропонував створювати кімнату казки, де діти могли б не тільки знайомитися із різноманітним багатством художньої літератури, але й споглядати експонати, про які йдеться у казках [9, с. 58].

У своїх дослідженнях Н. Казьмірчук доводить, що здібності людини виявляються не тільки в тому, як вона засвоює й відтворює набуті людьми знання і вміння, а й як розв'язує на їх основі нові завдання, творить щось нове [4, с. 90]. Видатний український дослідник психології творчості В. Моляко виділяє компоненти творчих здібностей: оригінальність у рішеннях; пошуки нового; наполегливість у досягненні мети; самокритичність та критичність; гнучкість мислення; сміливість та міцність; енергійність [5, с. 130]. О. Пехота вважає, що творчі здібності є особливим видом розумових здібностей, які виражаються в умінні породжувати мисленнєву діяльність за межами вимог, відхилятися під час мислення від традиційних норм, генерувати різноманітні оригінальні ідеї та знаходити способи їх практичного вирішення [11, с. 109].

Участь дітей молодшого шкільного віку у різноманітних видах творчої театральної сценічної діяльності може стати першою сходинкою щодо розуміння сценічного мистецтва. Молодший шкільний вік – це період інтенсивної соціалізації особи, театральна діяльність активно сприяє цьому процесові. Постановка спектаклю – це творчість сама по собі, адже вона передбачає створення вистави, тобто надання життя літературному творові, перетворення авторських ремарок на реальні, конкретні обставини, а літературних героїв – на живих, конкретно діючих осіб [10, с. 6]. Працюючи над театральною постановкою молодші школярі проявляють:

- розвинену винахідливість, кмітливість, фантазію, для того щоб уявити, які дії відбуватимуться на сцені;
- уміння помічати та усвідомлювати різні види, якості й зміст подій, бачити різні підходи до життя, в яких відбувається дія;
- тверду волю, ясність світосприйняття, мистецьку спрямованість й уміння передбачати результат, тобто ту кінцеву мету, яка спрямована на прояв творчих зусиль відповідно до постанов чого плану вистави [10, с. 7].

Театралізована діяльність, на думку А. Богуш, сприяє розвитку психофізичних здібностей дітей, творчих здібностей (синтезу властивостей і рис характеру, які визначають ступінь їх відповідності вимогам певного виду креативної діяльності), мовлення, психічних процесів [1, с. 27].

Театр є синтезом мистецтв, який увібрав у себе практично все, що допомагає всебічно розвиватися кожній людині, а саме:

- навчитися логічно і правильно висловлювати свої думки;
- збагатити словниковий запас;
- позбутися мовленнєвих дефектів;
- розвитку координації рухів;
- виробленню почуття ритму;
- формування пластичності;
- виробленню правильної постави;
- удосконаленню навичок відчуття свого тіла;
- вільної комунікації;
- концентрації уваги;
- фантазії й уяви [6, с. 28].

Виховання дітей у процесі реалізації театрального мистецтва дозволяє у гнучкому симбіозі поєднувати сприйняття та різні види виконавства як рівноцінні творчі процеси, що активізують емоційний, моральний, соціальний, трудовий, інтелектуальний досвід дитини та збагачувати його. Робота та участь у театральній постановці значно підвищує рівень емоційної чутливості та організованості, рухливості, тренування пам'яті, уваги, уяви, навичок колективної праці, роботи в групі.

Організовуючи шкільну виставу педагогові слід зробити рішучий крок назустріч театральному мистецтву, як надійному союзникові у важливій справі навчання та виховання молодших школярів. В освітніх закладах має утвердитися думка, що театральна творчість – це не формування майбутнього артиста, не дитяча розвага, а важливий освітній засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів. Працюючи із молодшими школярами, можна залучати їх до організації «театру думок», «театру сатири», «театру музичної комедії», «театру на фланеграмі», «театру тіней», «театру природи», театру одного актора», «лялькового театру» тощо.

Отже, розвиток творчих здібностей молодших школярів пришвидшиться та буде більш ефективнішим, якщо використовувати в освітньому процесі засоби театралізованої діяльності. Підготовка та постановка спектаклю вимагає від учнів залучення усіх видів їх умінь, актуалізує увагу, уяву, креативне мислення, спонукає рухатися вперед.

Література

1. Богуш А. М. Дошкільне дитинство: його сьогодення і майбутнє / А. М. Богуш // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: науково-теор. збірник. – 2008. – Вип. 14. – С. 27-30.
2. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник / С. Гончаренко // К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Демченко О.П. Формування соціальної компетентності дітей з особливими потребами у процесі використання виховних ситуацій / О.П.Демченко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : серія 19. Корекційна педагогіка та соціальна психологія : зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. – С.60-63.

4. Казьмірчук Н.С. Особливості підготовки вчителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної та початкової ланок освіти // Наукові записки: зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» / За ред. Л.В.Старовойт. – Вінниця, 2018. – С. 89-93.
5. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. Л. Музика. – Житомир, 2007. – 319 с.
6. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. / О. М. Олійник – Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. – 163 с.
7. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів / Равлюк Т. // Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. – 2005. – Вип. 20. – С.112-118.
8. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навч. посіб. для студ. пед. вузів / С. О. Сисоєва. – К., – 1994. – 112 с.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський, 1982. – 288 с.
10. Театр у школі: робота над виставою, репертуар / уклад. О.М. Ворожейкіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 207 с.
11. Технології формування творчої особистості // Освітні технології : Навчально-методичний посібник / За ред. О.М. Пехоти. – К., 2003. – С. 109-128.
12. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Харків : Прапор, 2004. – 640 с.

УДК 792.09:37.011.3-052

І. Барановська,

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Н. Мозгальова,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Н. Казьмірчук,

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

I. Baranovska,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

N. Mozgalyova,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

N. Kazmirchuk,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

РЕПЕТИЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЯК ПРОСТІР ДЛЯ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ SOFT SKILLS СТУДЕНТІВ ТА ДІТЕЙ

REHEARSAL PROCESS AS A SPACE FOR CREATIVE SELF-REALIZATION AND SOFT SKILLS DEVELOPMENT STUDENTS AND CHILDREN

Анотація. В статті порушується питання педагогічної доцільності використання театральних технологій у процесі навчання та виховання дітей, учнівської та студентської молоді. Розглядаються етапи та напрями залучення до театральної діяльності. Подано характеристику етапів репетиційного